

e-ISSN: 2536-4596

KARE- Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi

KARE- International Journal of Literature, History and Philosophy

Başlık/ Title: Metropolde Faillik: Simmel Sosyolojisinin Metafizik Bir Sonucu Üzerine

Yazar/ Author

ORCID ID

Sedat Doğan

0000-0002-0095-7836

Bu makaleye atıf için: Sedat Doğan, "Metropolde Faillik: Simmel Sosyolojisinin Metafizik Bir Sonucu Üzerine", *KARE*, no.4 (2017): 1-16

To cite this article: Sedat Doğan, "Human Agency in the Metropolis: A Metaphysical Result of Simmel Sociology", *KARE*, no.4 (2017): 1-16

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 25 Şubat 2019

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 21 Mart 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Nisan 2019

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Yazar: Sedat DOĞAN*

Metropolde Faillik: Simmel Sosyolojisinin Metafizik Bir Sonucu Üzerine

Özet: Sosyal bilimlerin özerk gelişim öyküsünü, genel olarak modern bilimlerinin gelişim öyküsüne referansla açıklamak yaygın kabul görmektedir ve tarihsel açıdan doğrudur. Fakat kendinden menkul bu açıklamanın asli gerekçelerini tartışmak, her bir disiplin açısından metafizik bir yük içermekte ve omuzlanmayı beklemektedir. Bu tartışmayı yürütmek ise özelde modern doğa bilimlerinin başlangıcından, genelde Aristoteles'ten bu yana insani faillik aleyhine gerçekleşmekte olan genişlemenin (ya da faillik bakımından daralmanın) sadece sezgisine sahip olmakla sonuçlanmıştır. Gerçekten de bu genişleme sosyolojide Marx'ın yabancılaşma, Weber'in demir kafes, Simmel'in kültürün trajedisi, Lukacs'ın şeyleşme kavramında hissedilen şeydir. İşte bu çalışmada, Simmel sosyolojisinin, çok güçlü ve isabetli bir şekilde nesnel tinin genişlemesi anlamında kültürün trajedisi olarak betimlediği öyküdeki kendi özgül yeri incelenecektir. Diğer bir deyişle, çalışmanın başlığında ifade edilen metafizik sonuç tartışılmayacak, yalnızca ona işaret edilecektir: bu, faillik bakımından daralan bir alanın bu Simmelci betimlemesinin daralmanın öyküsü içinde kalmasıdır.

Anahtar Kelimler: Simmel, Faillik, İlişki, Etkileşim, Metropol, Kültürün Trajedisi.

Human Agency in the Metropolis: A Metaphysical Result of Simmel Sociology

Abstract: It is widely accepted and historically correct that the history of the autonomous development of social sciences is explained with reference to the development modern natural sciences. But discussing the essential justifications of this self-contained statement contains a metaphysical burden for each discipline and expects to be shoulder. In the absence of this controversy, it results in the lack of understanding of the expansion that has arisen against human agency (or constriction in terms of human agency) since Aristotle especially the beginning of modern natural science. In this case only a intuition remains. Indeed, this intuition is what is felt in Marx's alienation, Weber's iron cage, Simmel's the tragedy of culture, and Lukacs's reification. In this study, the special place of Simmel's sociology in the story of this constriction that is explained by Simmel as tragedy of culture will be examined. In other words, the metaphysical result expressed in the title of the study will not be discussed, but will only be pointed at it: Simmel sociology criticise this story of constriction but it is within this story.

Keywords: Simmel, human agency, relation, interaction, metropolis, the tragedy of culture.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü. sedatdogan@erciyes.edu.tr, Dâhili tel: 33701.

Giriş

Çalışmanın başlığında geçen “faillik” kavramı ve özetle yer alan “faillik aleyhine gerçekleşmekte olan genişleme” ifadeleri, özellikle sosyolojik literatürün yapı-fail tartışmasına aşına olanlar açısından yanlış anlamaya müsaittir. Bu literatürde yaygın ve fakat yanlış bir biçimde faillik kavramı, faile ilişkin olan şekilde belirlenmekle birlikte burada faili de içeren bir deneyim anlamında kullanılmaktadır.¹ Aksi durumda Simmel sosyolojisini tartışırken faillik kavramına yer vermekte bile kimi metodolojik güçlükler yaşanacaktır. Çünkü Simmel’in sosyoloji namına esas ilgisi toplumsal etkileşim formlarına yöneliktir ve çağdaşlarıyla benzer kaygıdan hareket etmekle birlikte sosyolojiyi bir biçimler (form) bilimi olarak kurmuştur. Ancak bu biçimler, sahip oldukları içerikler nedeniyle bizim ampirik olarak eylemde gözlemleyebildiğimiz farklılaşmalarla yoğrulmaktadır. İçerik farklılaşmasının nedeni olarak karşılaştığımız iki temel öge güdüler ve etkileşimlerdir. Bu iki öge ise sırasıyla psikoloji ve sosyal psikolojinin konusu olarak yorumlanmıştır.² Biçimler, toplumsal eylemin tikel içeriğinin kendisi altında tezahür ettiği genelliği anlatır. Oysa varlığını, biçimlerin varlığına borçlu olmayan çıkar ya da güç istenci türünden güdüler; geniş anlamda kıskançlık gibi duyguları da kapsayacak şekilde bireysel varoluşumuzdan kaynaklanır. Fakat bunlar en azından sosyolojinin sınırları bakımından Kantçı *kendinde şeyler* alanına tekabül eder.³

Küresel cisimlerin geometrinin icadından çok önce var olduğunu, ancak geometrinin bunların biçimlerinin soyutlanmasıyla ilgilendiği benzeşiminden hareketle Simmel sosyolojisinin “toplumsal biçimler geometrisi” olduğu yargısına varılmıştır.⁴ Böylece eyleme atfedilebilecek

¹ Faillik kavramının ayrıntıları ve her ikisinin de kavramın içeriğinde *bir tür* daralmaya neden olduğu iki örnek üzerinden kullanımı için bkz. Sedat Doğan, *Aristoteles ve Kant Felsefesinde Faillik Sorunu*, yayımlanmamış doktora tezi.

² Julien Freund, “Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi”, çev. Kubilay Tuncer, içinde *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, ed. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, haz. Mete Tunçay ve Aydın Uğur, (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2014), 184.

³ “Kişisel yetenek öylesine değişkendir ki, aynı dışsal koşullar en farklı sonuçları yaratır ve böylelikle bir bireyin diğeriyle, hayatın maddi koşulları ile onları temel alan zihinsel başarıları arasındaki her değer oranının kıyaslanması tamamen yanlısına haline gelir.” Georg Simmel, *Paranın Felsefesi*, çev. Yavuz Alogan ve Öykü Didem Aydın, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2014), 420.

⁴ Freund, “Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi”, 186; Hans Freyer, *Sosyoloji Kuramları Tarihi*, çev. Tahir Çağatay, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2012), 214. Varsayımın kendisi matematik felsefesi ve metafizik bakımından oldukça tartışmalıdır; gerçekten sosyolojide farklı gerekçelerle de olsa bu kabul sorgulanmıştır. Bunlardan biri için bkz. Frederic Vandenberghe,

herhangi bir güdü iki şeye davetiye çıkarır; birincisi bu eyleme atfedilebilecek bütün karşılıklı etkiler, ikincisi ise güdülerin kendisi altında tezahür ettiği biçimler. Sonuç olarak, psikoloji bireysel içerikle ve sosyal psikoloji bireylerin etkileşimiyle ilgilenirken sosyoloji ancak metodolojik olarak soyutlanabilen etkileşim biçimleriyle ilgilenecektir. Fakat bizim açımızdan burası sorunun bittiği değil, başladığı yerdir. Simmel biçimlere ister ontolojik isterse metodolojik bir özerklik atfetsin, önerisine yönelik şimdilik iki soru sorabiliriz. i- Güdülerle birlikte failliğin yönelimsel ögesi de sosyolojinin dışına mı atılmış oluyor? ii- Güdüler hakkında genel yargılara varılmış olması, bir insan doğası fikrine mi kapı aralıyor? İkinci sorunun cevabı görece açıktır, çünkü Simmel hem birey hem de toplum hakkında tözcü açıklamalardan özellikle kaçınmıştır.⁵ İlk sorunun cevabı ise onun sosyolojisinin temel önemdeki özgün argümanlarına yayılmıştır ve muğlaktır. Bu muğlaklığı Durkheim'a kısa bir gönderme yoluyla açıklamak mümkündür.

Sosyolojinin, *farkın* peşindeki tarih ile *özdeşliğin* peşindeki felsefe arasında üçüncü bir yol araması gerektiğini düşünen Durkheim toplumun *birey* ve *şeyler*den oluştuğunu ve aktif olan birimin bireyler olduğunu ifade etmişti. Bu aktifliğin anlamını açarken, bireysel failliğin inanç ve pratiklerin nüfuzu karşısında uyarılma, iz bırakma, renklendirme kısacası dışsal olana *özelleştirilmiş bir uyum* yoluyla cisimleştiğini ifade eder.⁶ Durkheim'da bilinç ya da aklın oluşumsal doğasında yer alan kavram ya da kategoriler; ne deneycilerin aklın nesnelliğini iptal etmekle sonuçlanacak açıklamasıyla bireysel maddenin zihinsel temsilleridir, ne de akılcıların bilimsellikten vazgeçmekle sonuçlanacak açıklamasıyla doğuştan gelir.⁷ Fakat bu, aklın pasif bir işlemsel birim olduğu anlamına gelmez, çünkü "akıl var olduğu andan itibaren şeyler o yokmuş gibi meydana gelemezler."⁸ Toplumsal olguların bireysel tezahürleri elbette ki belli bir toplumsallık niteliğine

Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi, çev. Vefa Saygın Öğütle, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 121.

⁵ Georg Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan, (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2015), 41. Simmel açısından, sosyolojik bütüncülük başlangıç ilkeleri aleyhine analizde tekrar mikro ögelere dönüş yaparken; bireycilik bireylerin toplumu kuran atomik yapılar olduğunu kabul etmekle daha baştan hata yapar, çünkü birey de tıpkı toplum gibi sayısız etkileşimin keşişim noktasından ibarettir. Werner Jung, *Georg Simmel*, çev. Doğan Özlem, (İstanbul: Ark Yayınevi, 1995), 42.

⁶ Emile Durkheim, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, çev. Doğan Özlem, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 27-28.

⁷ Necati Öner, *Fransız Sosyoloji Okuluna Göre Mantığın Menşei*, (İstanbul: Divan Kitap, 2011), 18-20.

⁸ Emile Durkheim, *Sosyoloji ve Felsefe*, çev. Merve Elma, (İstanbul: Pinhan Yayınları, 2015), 18.

sahiptir, çünkü burada olgunun *yeniden-üretimi* söz konusudur. “Bu tezahürlerin her biri geniş ölçüde bireyin organik-psişik varlığına onun içinde bulunduğu özel koşullara bağlıdır aynı zamanda. Dolayısıyla bu tezahürler tam anlamıyla sosyolojik olgular değildir.”⁹ Bu durumda olgular bireysel failliğimizde cisimleşirken sosyoloji için gerekli ideal yapısı biyo-psikolojik öğeler nedeniyle deforme oluyor demektir; failliğimiz bu bakımdan sosyal psikolojinin alanına dâhil olmak durumunda kalır. Sosyoloji bu faillikten hareket etmek zorunda kalsa bile kendisi için biyo-psikolojik öğelerle *kirletilmemiş* olanı keşfetmeye çalışmalıdır.¹⁰ İşte bu tema hemen hemen aynı biçimde Simmel’de karşımıza çıkmasında ve her ikisinin de bireysel olanı sosyolojinin dışında tutmaya çabalamasında Kant’ın rolü dikkate alınmak durumdadır.

Faillik: Yönelim, Motif ve Anlam

Simmel entelektüel biyografisi boyunca kendisine atfedilen üç dönemde de devinimin sezgisine sahip olmuştur. Spencer’ın yeni-Darwinci evrim teorisinden esinlenirken, yeni-Kantçı biçimler sosyolojisini kurarken veya Bergsoncu yaşam felsefesi girdabına girerken bu sezgi hep ona eşlik etmiştir.¹¹ Simmel’in nihai durağı olan yaşam felsefesi evresi, biçimler sosyolojisinde merkeze aldığı formlar öğretisiyle görünürde çatışan kavram-yoğun bir niteliğe sahiptir. Fakat toplumsal hayatın karşıt biçimlerin devinimiyle anlatıldığı ilkiyle hayatın karşıtların birliği içinde bir akış olduğu yönündeki ikincisini sentezlemeyi bilmiştir.¹² Böylece diyalektik tavrından vazgeçmeksizin biçimler sosyolojisini yaşam felsefesine eklemelerken, hayatın trajedisi olarak ortaya koyduğu kompozisyonda bireyin payına “kendini gerçekleştirmek” düşmektedir. “Tinsel hayat yalnızca bir form içerisinde tezahür edebilir: ruhun kudretinin kendini gerçekleştirdiği sözcüklerde yahut eylemlerde, yapıp etmelerde yahut içeriklerde.”¹³

Ruhsal yaşam ile kültürün özerkleşmiş, yabancılaşmış, yani şeyleşmiş dünyası karşıya karşıyadır. Öznellik denilen şey, kendi içinde sürekli olarak yeni bir özneye işaret eder; fark ile özdeşliğin diyalektik akışı içinde tümel kategoriler kaybolur. Çünkü *özdeşlik*, rasyonel bir bağıntıdan başka bir şey

⁹ Durkheim, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, 38.

¹⁰ Durkheim, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, 74.

¹¹ Jung, *Georg Simmel*, 23.

¹² Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 292 vd.

¹³ Vandenberghe, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 119.

değildir.¹⁴ Kültürel anlamlar ve oluşumların bir sonucu olan toplumun karşısında çatışma, bizzat toplumsal olan ve toplumsal olmayan yanlarıyla bireyde tezahür eder. *Otorite* ile *otantiklik* arasındaki bu savaş, Kant'ın *toplumdışı toplumsallık* kavramına irca edilebilen ve Durkheim'da benzerini gördüğümüz dualist bir insan kavrayışının ürünüdür. Böylece insan kavrayışında eksik kalan nokta tadil edilmiş olur. Yani kendini gerçekleştirme ve otantiklik olarak ifade edilen arayış, Simmel'in bir öz fikrine yabancı olmadığını göstermek için yeterli olabilir –bu özün oluş halinde olması ise sonucu değiştirmez. Simmel için (içerik bakımından güdülere indirgendiği ölçüde psikolojiye havale edilmiş olsa da) failliğin kendisi yönelimsel ögesiyle birlikte sosyolojinin tam kalbinde durmaktadır. Fakat birey ile toplum ya da ruh ile formlar arasında *özgürleşim* ile *şeyleşme* diyalektiğine yansıyan karşıtlığın kaynağı konusunda Simmel Anaksimandros-Herakleitos çizgisini benimsemiş gibi görünür.¹⁵ Bu durumda failliğin denkleme hiç de atomik birey fikri lehine dâhil edilmediğini düşünebiliriz. Peki, bu düalizm nasıl açıklanmaktadır?

Kant “doğa nasıl mümkün olur?” sorusundan hareketle, bir *kendinde şeyler* alanı olarak dış dünyanın bizim için kaotik bir alan olduğunu ve doğa denilen şeyi dünya parçalarından bizim inşa ettiğimizi söyleyerek birey adına bir kazanım sağlamıştı: Doğaya karşı özgürlük.¹⁶ Simmel şimdi –tıpkı başka bir çalışmasındaki “tarih nasıl mümkün olur?” sorusunda olduğu gibi–¹⁷ “toplum nasıl mümkün olur?” sorusuna cevap verirken, temel bir fark ortaya koyar. *Bağıntı* kategorisi bilincin içinden geçip giden parçalarla (ısı, renk, tat benzeri öznel algılar) doğayı inşa eden öznededir. Toplum parçaları ise bireylerdir. Fakat “toplum parçaları”ndan toplum mümkün olurken, dışsal bir öznenin varlığına ihtiyaç bulunmaz; çünkü bu parçalar (bireyler) bilinçli varlıklar olarak zaten bağıntıyı anında ortaya çıkarırlar. Böylece Kant'ın araştırmasından farklı *a priori* koşullar koyarak özgün bir metodoloji altında çalışmak gerektiğini düşünen Simmel üç koşul belirler.¹⁸

¹⁴ Jung, *Georg Simmel*, 82.

¹⁵ “Simmel sosyolojisi, Nietzscheci *amor fati*'nin cazibesine kapılmıştır ve “özne-nesne karşıtlığını harekete geçiren şey... kozmik güçler ise bu durumda ruh ile formlar ve birey ile toplum arasındaki çatışma temelden çözümsüzdür.” Vandenbergh, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 119-120.

¹⁶ Georg Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan, (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2015), 31-33.

¹⁷ Georg Simmel, *Tarih Felsefesinin Problemleri*, çev. Gürsel Aytaç, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010), 10 vd.

¹⁸ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 35 vd.

Birincisi insanlar arası etkileşim her zaman *tekil ile tipik olan diyalektiği* altında gerçekleşir; insanlar birbirlerini kategorik olarak tip genellemeleri altında çarpıtarak, azaltarak ya da fazlaştırarak, görmek durumundadır. Böylece ötekini, ne kişiliğinin mutlak biricikliğiyle ne de inşa edilmiş toplumsal tiplerle örtüşen şemalar altında tanı(mla)mak bizim için *a priori* bir koşuldur. İkinci koşul *toplumsallık/dışsal ile toplum-dışılık/içsel diyalektiğinde* temellenir; Kant'tan alındığı açık olan bu koşul Simmel tarafından özgün bir içeriğe kavuşturulmuştur. Bu koşul aslında ağır metafizik yükler barındırır ve Simmel'in ilişkiselseliliğin keşifsel atalarından biri olduğunu gösterir. Çünkü bu koşul "herhangi özerk bir çekirdek" etrafında yaşamadığımızı, "verili her anda başkalarıyla girdiğimiz etkileşimden ibaret" olduğumuzu söyler. Yani birey ile toplum arasındaki içerisi ve dışarıyı ayırımı, insanın homojen bütünlüğünün tanımlayıcı birimlerinden ibarettir. "(Bu koşul) bireyin asla aynı zamanda dışında durmadığı bir birim içinde kalamaması(dır)... Tanrı'yla bir olmanın anlamlı bir şey olmasının koşulu, tam da Tanrı'dan başka bir şey olmaktır."¹⁹ Üçüncü koşul ise *işlev/nedensellik ile roll/amaçlılık diyalektiğinde* temellenir. Her bireyin sahip olduğu nitelikler bakımından toplumda onun için ideal bir rol bulunması uyumun bireysel ya da "amaçsal" kısmını, toplumun bir ihtiyaç olarak anonim bir şekilde doldurulmak üzere açtığı bu işlev ise uyumun "nedensel" kısmını tanımlar. Kısacası bir işlevler ağı olarak toplumdaki her işleve karşılık bir rol bulunur ve birey kendi biricikliğiyle birlikte bu rolü işgal eder: "Sosyolog Kral John ile ilgilidir, Kral John ile değil."²⁰ Çağdaş ilişkiselseliliğin, faillik namına tıpkı Marx'ta olduğu gibi Simmel'de gördüğümüz ilişkiselliği doğru bir şekilde yakaladığını, fakat yönelimsel ve motifsel öğelerin ilişkide var olması konusunda hataya düştüğünü düşünüyoruz. Birey failler ilişkide var olmaz, ilişkide *belirli* bir biçimde var olurlar; diğer bir deyişle ilişkiye borçlu olunan şey *var olma* değil, *belirlenmişliktir*.²¹

Simmel'in failliği *yönelimsellik bakımından* birey faile indirgemiş olduğu nispeten açığa çıkarılmıştı. Şimdi bu failliği biçimlendiren gerçekliğin mahiyeti sorununun cevaplanması gerekir. Simmel'e göre birkaç bireyin nedensel ya da amaçsal olarak etkileşime girdiği yerde toplum vardır.

¹⁹ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 40.

²⁰ Lewis A. Coser, *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları*, çev. Himmet Hülür, Serhat Tokar ve İbrahim Mazman, (Ankara: De Ki Basım Yayın, 2010), 169.

²¹ Örneğin, Elias'a göre dil ve düşünce yapımızın kalıplaşmış biçimleri, bizi tözcülüğe mahkûm etmekle birlikte bu mahkûmiyet alternatif bir dil-düşünce kompozisyonu aracılığıyla giderilebilir. Norbert Elias, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Oktay Değirmenci, (İstanbul: Olvido Kitap, 2016), 104-105.

Simmel toplumsal olana bireyci ve bütüncü iki yaklaşım tarzını ayırt ederek her ikisinin de kusurlu olduğunu, “toplumsallık”ın *bir-araya-gelmenin oyun biçimi* olduğunu söyler.²² Bu kategorinin Aristoteles’in birlikte-olma (*koinonia*) kavramıyla yakınlığı düşünülürse, Simmel’in “toplumsallık”ın soyutluğu ile “bir-araya-gelme”nin içerikçe belirlenmiş somutluğu arasındaki ilişkiyi, sanat ile gerçeklik arasındaki ilişkiye benzetmesi anlamını bulur. “Toplumsallaşma bin değişik yolla gelişen bir biçimdir; bireyler onda bir neden ya da sonuçta saptanan, uzun süreli ya da geçici, bilinçli ya da bilinçsiz çıkarlar temelinde bir birlik kurarlar.”²³ İşte bu birlik toplumdur, onu mümkün kılan biçimler ise sosyolojinin özgül konusudur.

Bu kavrayışta Kant’ın biçim-içerik ayırımında temellenen dualizmin nasıl genişlediğini art arda gelen ikili karşıtlıklardan anlamak kolaydır. Toplum, onun aynı anda hem *içinde* hem *dışında* yer tutan varlıklardan oluşan bir yapıdır ya da özel bir kümeleşme formudur derken Simmel; dualist yapımızın “toplum”sallık boyutundan metodolojik soyutlama yoluyla bizi aşan bir toplum üretmiş olur ki bu artık *sui generis* bir kategoridir. Fakat tıpkı birey gibi bu kategori de tözcü bir açıklamaya dâhil edilemez, bunlar yalnızca toplumsal hayatın a priori koşullarının kategorik etkisi yoluyla diyalektik ilişkiler akışının kesişim noktalarında bulunur.²⁴

“Her toplumsal unsurun (her bireyin) diğer herkesin hayatı ve faaliyetleri ile iç içe geçmesini ve toplumun dış çerçevesini üretmeyi sağlayan rabita (*nexus*), nedensel bir rabitadır. Ama onu taşıyan ve üreten unsurların –yani bireylerin- perspektifinden ele alınır alınmaz teleolojik bir rabitaya dönüşür.”²⁵

Simmel’in çizdiği kompozisyon biraz daha netleşmiş oluyor; perspektivizmi işe koştuğumuzda makro ve mikro analiz boyutlarının kendilerini *nedensellik* ve *amaçsallık* olarak ifşa ettiğini görürüz. Toplum perspektifinden bakılarak bireyin biricikliği baskılanınca, toplum adına *şeyleşme* ve birey adına *yabancılaşma* görürüz. Birey perspektifinden bakılarak toplumsal olan baskılandığında ise karşımıza *anomi* çıkmaktadır. Simmel fail olmak bakımından bireylerin biricikliğinin ve içeriklendirilmiş verili toplumun karşısına çatışma, tahakküm, hiyerarşi gibi toplumsal etkileşim biçimleriyle çıkar. Fakat analizini Kantçı düalizm ile antik oluş

²² Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 136.

²³ Freund, “Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi”, 185.

²⁴ “Birey ve toplum hem tarihsel kavrayış hem de normatif yargı açısından *metodolojik kavramlardır*.” Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 59.

²⁵ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 46.

fikrinin sentezlendiği bir kavrayışla bireyci ve bütüncü eğilimler karşısında sürekli tetikte tutmasını bilmiştir.

“Sosyolojik ilişkiler, mutlak biçimiyle ikici bir tarzda koşullanmıştır: Sosyalleştirici güçler olarak bulunan birlik, uyum ve işbirliği, zorunlu olarak, mesafe, rekabet ve geri itme tarafından boydan boya katedilir ve toplumun reel yapılanmaları buradan doğar; toplumu inşa eden ya da ediyor görünen sınırsız sayıdaki örgütlenme formu, zorunlu olarak ve daima, yerine göre boyun eğmek ve direnmek suretiyle toplumun tepkisinin ve gelişiminin canlılığını sürdürmek için düzensiz, bireyci güçler tarafından sarsılır, dengesizleştirilir ve kemirilir.”²⁶

Marx ve Durkheim’in analizlerinin farklı tarzlarda da olsa bütüne yönelmesi karşısında Simmel bir yöntemsel çoğulculuğa dayanmaktadır. Simmel’de bir yanda nedensellik, makro analiz, toplumsal perspektif diğer yanda ise amaçsallık, mikro analiz, bireysel perspektif durmaktadır. Simmel’in modern kültürün trajedisi konusunda muhtemelen Schopenhauer ve Nietzsche kökenli karamsarlığı, şeyleşme karşısında failin trajedisine dönüşmekte; üstelik bu defa Marx’takinin aksine bu, mistik bir yazgı meselesi olarak ortaya konmaktadır.²⁷

Anlamın bu gerilim hattı Simmel’in sosyolojik analizinin merkezinde durur. Çünkü toplum sentetik bir birliktir ve toplumsallaşma, birey ve bütün perspektifinden bir akış olarak görünen sentezin parçalarıdır. Bireylerin toplum olarak varoluşlarını koşullayan süreçlerin/akışın analizi, toplumun nedensel güçlerinin mekanik bir analizine indirgenemez; bu analiz toplum denilen sentezin parçaları olarak incelenebilir. Faillik analizinde Simmel’in işlevselleştirdiği dört kategori; toplum, nesnel kültür, bireysel kişilik ve “insanlık” olarak belirlenmiştir.²⁸ Bilginin ancak doğruluk ölçütü olarak belirlenebilecek kesin ve genel ölçütlere göre belirlenebileceği varsayımı altında Simmel’in geliştirdiği bu tutum *görelilik* olarak kavranmıştır.²⁹ Nietzsche’nin perspektivizmine öykünen bu yaklaşımın şüphecilikle karıştırılmaması yönündeki uyarısı nedeniyle Simmel’in, bilginin “itibari”liği konusunda isabeti açık, fakat bunun mahiyeti konusunda aynı

²⁶ Vandenberghe, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 114.

²⁷ Bryan S. Turner, *Klasik Sosyoloji*, çev. İdil Çetin, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 97; Vandenberghe, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 146.

²⁸ Simmel’in biraz karmaşık anlatımından bu kategorileri eserin editörünün devşirmiş olduğunu belirtmeliyiz. Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 60.

²⁹ Simmel, *Paranın Felsefesi*, 71 vd.

şey söylenemez.³⁰ Sosyoloji, etkileşim formları olarak alındığında bir *biçimler bilimidir*. Dolayısıyla Simmel ne bireysel-empirik olandan hareketle varılacak bir yasa ne de bütünsel-rasyonel olandan hareketle keşfedilebilecek bir mekanizma varsayar; tersine sosyoloji için tek alternatif “toplum kadar bireyin de içinde bir hayalet gibi kaybolup gittiği” etkileşim formlarını incelemektir.³¹ Ancak Simmel bu alanın sınırsızca karşıt ikiliklerin bir birliği olarak soyutlanabileceği yönündeki vurgularını hatırlarsak, Simmel’in bize metodolojik çoğulculuktan fazlasını önermeyeceğini tahmin edebiliriz.

Metodolojik monizmin gerek koşulu görece tözcü bir ontolojik ve epistemolojik konumlanma, örneğin özne-nesne ya da görünüş-gerçeklik türünden derin metafizik sorunlara ilişkin kayıtlı bir tutum olduğuna göre Simmel’in bu türden bir konumlanmayı da analize dâhil etmeye pek istekli olmayacağı açıktır. “Açıklayabildiğimiz en son şey, sondan bir önceki”³² olduğuna göre her ilke bütünsel olanın içindeki karşıtlardan biri olarak ancak kendi karşıtıyla açıklanır. Simmel’de sonsuz ikiliklerin ilişkiselliği içinde monist metodolojik konumlanmalara da birbirinin karşıtı olarak yarı-açıklama gücü, hatta yalnızca ihtimali verilmiş olur.

Metropolde Faillik ya da Kültürün Trajedisi

Simmel’de doğaya karşı kültür anlayışı insanın doğadan ayrı olarak hatta bir dereceye kadar ona karşı olarak potansiyelini ortaya koymasını ifade eder. Kültür, insanın nesnelleşmiş tin sayesinde elde ettiği yetkinlik durumuna karşılık gelir.³³ Fakat insanın potansiyelini kültür üzerinden ortaya koyuşu diyalektik bir tarzda işlemektedir. Bu açıdan kültür bir yandan insanın gelişimine açılım getirirken; diğer yanda onun eylemini kısıtlayan formların ortaya çıkışına kaynaklık eden bir yapıya bürünmektedir. Aslında bu durum Simmel’de insanın dualistik bir yapıda kavranmasını ifade eder: Hem kültürü yaratan hem de ona maruz kalan. Bu durum Simmel’de daha genel anlamda özne ve nesne arasındaki ayrımı işaret etmektedir. İki arasında her zaman bir çelişme, *sentezsiz diyalektik* bir süreç vardır ve kültür de bizatihi bu süreçten ortaya çıkmaktadır.³⁴ Simmel’e göre, “hayat, salt biyolojik düzeyin ötesine geçip tin düzeyine doğru

³⁰ “Görelilik, tıpkı talep nesnelere değerler haline gelme tarzı gibi, temsillerin hakikat haline gelme tarzıdır... Hakikat kendi göreliliğine rağmen değil, tam da görelilikten ötürü geçerlidir.” Simmel, *Paranın Felsefesi*, 86.

³¹ Jung, *Georg Simmel*, 43.

³² Vandenberghe, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 116.

³³ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 6.

³⁴ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 337.

geliştiğinde, tin de kültür düzeyine yükseldiğinde bir iç çatışma ortaya çıkar. Kültür evriminin tamamını, bu çatışmanın belirmesi, çözüme ulaşması ve yeniden ortaya çıkması oluşturur.”³⁵ Sentezin geçicileştirildiği bu diyalektik tarzda kültür, hayatın yaratıcı hareketinin, hayata ifade ve gerçekleştirme formları sunan yapıların üretilmesini ifade etmektedir. Bu yapılar ortaya çıktığı andan itibaren kendilerine ait birer forma sahip olurlar.³⁶ Bir form ortaya çıktıktan sonra ise hayatın akışından bağımsızlaşmayı ve dolayısıyla hayat karşısında özerkleşmeyi amaçlar. Formlar “...kendilerine özgü bir mantığa ve kanuna, bir anlama ve dirence sahiptirler. İlk oluşma anlarında hayatla uyumlu olabilirler; ama hayat kendi evrimini sürdürdüğüçe, bu formlar katılışp sabitleşmeye başlar, hayata yabancı, hatta düşman hale gelirler.”³⁷

Çatışmanın boyutları zamansal olarak birinin lehine diğerinin aleyhine olmak üzerine değişim göstermektedir. Modern kültürde Simmel’e göre hayat ve formları arasındaki çatışma artmıştır. Bunun temel nedeni nesnelere gittikçe daha fazla kültürleşmiş bir hal almasına karşın, insanların nesnelere kusursuzlaşması sürecinden özel hayatlarını kusursuzlaştırmak amacıyla yararlanmaktan gittikçe daha aciz hale gelmeleridir.³⁸ İlk bakışta bu durum kültürün nesnel formları karşısında insanın edilgenliğinin bir ifadesi olarak görülmektedir. Fakat Simmel’de bu durum tamamen olumsuz olarak kavranmaz. Hatta insan özgürlüğü problemiyle düşüldüğünde modern kültürde bireye bir özgürlük alanının bahşedilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Simmel, modern döneme kadar esasında çatışmanın formlar arasında olduğunu, yani bir formun başka bir form tarafından altının oyulması ile onun yerine geçtiğini, *mantığın forma karşı form üretme* şeklinde işlediğini ifade eder. Modern kültürde ortaya çıkan formlar bizzat form ilkesine karşı ortaya çıkmaktadır. Yani saldırı doğrudan form ilkesinin kendisine karşı işlemektedir.³⁹ Kısacası, insanlık tarihinin kültür evrimi modern kültüre kadar her zaman yeni formun eski formu alt etmesi ve onun yerine geçmesiyle gerçekleşirken; modern dönemde “bu alandaki gelişmelerin altında yatan nihai etki, form ilkesine muhalefet şeklinde tanımlanabilir.”⁴⁰ Aslında bu, hayatın kendisinin bir form olarak deneyimlenmesi dolayısıyla formun hayatı alt etme girişimine

³⁵ Georg Simmel, “Modern Kültürde Çatışma”, çev. Tanıl Bora, *Modern Kültürde Çatışma* içinde, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 55.

³⁶ Simmel, “Modern Kültürde Çatışma”, 57.

³⁷ Simmel, “Modern Kültürde Çatışma”, 58.

³⁸ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 336.

³⁹ Simmel, “Modern Kültürde Çatışma”, 60.

⁴⁰ Simmel, “Modern Kültürde Çatışma”, 64.

karşı insanın farklı tarzlarda ona direnme çabasını ifade eder. Yani para ekonomisi, sosyal farklılaşma, iş bölümü bir yandan yabancılaşmayı doruk noktasına ulaştırırken; tam da bundan dolayı insana bir özgürlük alanını açmaktadır. Dolayısıyla yabancılaşma, hayatın kendisini formsuz, dolaysız deneyimlenmesine kapı aralamaktadır.

Simmel’de metropol modernliğe dair tüm unsurları içerisinde barındıran mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Metropol yaşam tarzı bireyi geleneksel yapıların kıskacından kurtarmaktadır. Diğer bir değişle metropol bireyin özgürlük alanının en belirgin mekanı olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kültürün aşırı nesnelleşmesi karşısında bir tepki olarak kendisini gösteren bu aşırı öznellik, metropolde doruk noktasına varır.”⁴¹ Simmel’in bir izlenimci olarak görülmesi⁴² onun aslında hayatı formun dışında izlenimlerde görme çabasındandır; böylece şeylerin özüne ve anlamına yüzeysel, geçici olanda rastlanmaktadır. Gerçeklik “artık” kent yaşamındaki izlenimlerde toplumsal etkileşimlerin “rastlantısal fragmanlar”ındadır.⁴³

Dolayısıyla Simmel’de metropol tüm geleneksel ilişkilerden insanı koparması anlamında insan özgürlüğünün bir mekanıdır. Metropol çok hızlı ve yoğun bir uyaran fragmanlara sahiptir. Hızlı ve çok yoğun bir şekilde insan zihnine yansıyan uyaranlar zihni tepkisizleşmekte, bıkkınlık hissini doruğa çıkarmaktadır. Burada artık taşra ve kasaba hayatı ile tam bir karşıtlık söz konusu olup; tam da bundan dolayı metropol yaşam tarzı bireyden daha yüksek bir bilinç düzeyi talep eder. Metropolde imgelerin ritmi hızlı, alışılmadık ve düzensizdir. Bundan dolayı da *metropol insanın uyaranlara karşı tepkisi kalp ile değil akıl ile*dir -ki öznel hayatın metropol hayatının ezici gücüne karşı kendini koruma stratejisi olarak işlemektedir.⁴⁴ Metropol yaşamı nesnel kültürel formlara karşı birey lehine bir yaşam tarzı sunmaktadır. Borden’in ifade ettiği gibi, Metropol “modern bireylerin – somut deneyimler ile içsel deneyimler arasındaki bir uzlaşım olarak- kendi toplumsal benliklerini sağlama mücadelesinde... yaşamın bireysel içerikleri ile birey-üstü içerikleri arasındaki” bir yapıdır. Burada “bireyin öznelliği ile somut toplumun nesnel doğası arasındaki uzlaşma, bireyin metropole

⁴¹ David Frisby, “Georg Simmel-Modernitenin İlk Sosyoloğu”, *Modern Kültürde Çatışma* içinde, çev. Elçin Gen, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 27.

⁴² Georg Lukacs, “Georg Simmel”, çev. J. Özata Dirlikyapan v.d., *Georg Simmel Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde, der. Jale Özata Dirlikyapan, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011), 352.

⁴³ Frisby, “Georg Simmel-Modernitenin İlk Sosyoloğu”, 18-19.

⁴⁴ Georg Simmel, “Metropol ve Tinsel Hayat”, *Modern Kültürde Çatışma* içinde, çev. Elçin Gen, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 85 vd.

yönelik tepkileri sırasındaki psikolojileri aracılığıyla gerçekleşir.”⁴⁵ Metropol modern kültürün bir “ürünüdür” ve esasında Simmel modern kültürde çatışmayı metropol üzerinden ele almaktadır.

Metropolün özgürlüğün odağı olduğunu söylediğimizde, bunun sentezsiz bir diyalektik tarzda işlediğini hatırlatmak gerekmektedir. Metropolün kişisel varoluşun dürtülerine sebep olmasının en derin nedeni “modern kültürün gelişimine damga vuran şey, “nesnel tin” denilebilecek şeyin “öznel tine”e galebe çalmasıdır.⁴⁶ Metropolde öznel tinin gelişimi ile nesnel tinin gelişimi arasında büyük orantısızlığın nedeni iş bölümüdür. İş bölümü bireyden tek taraflı hale gelen faaliyetlerde bulunmasını talep etmektedir -ki Simmel açısından bu durum öznel tinin gerileyişidir. Elbette buna modern kültürdeki para ekonomisinin gündelik hayatı nasıl dönüştürdüğünü de eklemek gerekir. Çünkü yöntemin bilime galip geldiği ve doğa bilimleriyle ilgili olarak kültür bilimleri açısından geçerliliğin doğasının tartışıldığı bir tarihte, Simmel, evrensel geçerliliğe sahip tek değer olarak paraya vurgu yaparak, uygarlığın nesnel tin açısından doğasını tartışmaya açmıştır. Para, Simmel açısından her türlü nicelik ve bireyselliği “kaç para” sorusuna indirgeyerek tüm nitel unsurları eritmekte ve eşitlemektedir. Bu bakımdan para esasında yabancılaşmaya, Marx’ın bahsettiği anlamda meta fetişizmine sebep olan bir unsurdur. “...fakat Simmel fetişizmi meta dünyası ile sınırlandırmaz. Öyle ki fetişizm... Simmel’de ekonomik zemin kadar ideolojik formları ve güçleri bile kuşatır”⁴⁷ Kısacası para kültürün nesneleşmesi sürecinin dışsal bir simgesi olmakla kalmaz, bizzat modern kültürü karakterize eder ve hesapçı bir aklın geçerliliği de bu sürecin sonucudur. Simmel’e göre aynı faktörlerden dolayı metropol son derece şahsi bir özelliği dolayısıyla özgürlüğü de teşvik etmektedir.⁴⁸ Yukarıda da belirtildiği gibi tepkisizlik ve bezmişlik insanın özgürlüğünün en önemli stratejisidir. “[S]inirler, kendilerini metropol hayatının içerik ve biçimlerine uydurma yönündeki son imkanı uyaranlara tepki göstermeyi reddetmekte bulurlar. Bazı kişilikler kendilerini ancak bütün nesnel dünyayı değersizleştirme pahasına koruyabilirler.”⁴⁹

İnsan özgürlüğünü iş bölümü, sosyal farklılaşma, para ekonomisi unsurlarının hepsi Simmel’in şu önermesiyle temellendirilebilir: “Bireyi

⁴⁵ Borden, Lain, “Mekânın Ötesi: Georg Simmel’in Yazılarında Mekânsallık ve Kent”, çev. J. Özata Dirlikyapan, *Georg Simmel Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde, der. Jale Özata Dirlikyapan, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011), 160.

⁴⁶ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 327.

⁴⁷ Jung, *Georg Simmel*, 72.

⁴⁸ Simmel, *Metropol ve Tinsel Hayat*, 8 vd.

⁴⁹ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 322.

kuşatan çevre ne derece genişlerse genelde varlık ve eylemdeki bireysellik de o derece artar."⁵⁰ Aslında burada insanın faillik alanı insanın diğer insanlarla olan sıkı ilişkilerinin çözülmesi ile genişlemektedir. Yani insanın içinde bulunduğu çevre ne kadar darsa insan diğer insanlara o kadar bağımlı ve dolayısıyla grubun birey üzerindeki etkisi, kısıtlayıcılığı o kadar sıktır. Grubun genişlemesi insanın eylem kabiliyetini de aynı zamanda genişletmektedir. "Mesafe" der Simmel, "bireye başka koşullarda benzeri olmayan bir türde ve miktarda kişisel özgürlük sağlar."⁵¹ Metropol sosyal farklılaşma dolayısıyla insanlar arası bir mesafeyi yaratır. Farklılaşma; hem birey ile ona en yakın insanlar arasındaki bağları çözer, böylece onun bireysel özgürlüğünü kısıtlayan dar çevrenin dışına çıkarır hem de büyük bir çevrede kendisinden en uzakta olan insanlarla yeni bir bağ örme üzerinden bireysel özgürlüğü körükler.⁵² Böylece "küçük çevre" insan özgürlüğünü kısıtlayan, "büyük çevre" ise bu özgürlüğü teşvik eden bir şey olarak kavranmaktadır. Simmel özgürlüğü kişisel bağlardan kurtulma olarak negatif özgürlük olarak tanımlamaktadır. Fakat esas olan pozitif özgürlüktür; yani bir amaç uğruna yaşamaktır.⁵³ İşte modern kültür insanı tüm geleneksel bağlardan koparma yoluyla ona negatif bir özgürlük sağlamıştır. Metropol yaşam tarzı örnekliği üzerinden gördüğümüz gibi modernlikle bireye açılan özgürlük alanı öylece yalnızca potansiyel olarak kalmıştır. Aynı zamanda modern kültürde para ekonomisi nasıl ki tüm nitelikleri nicelleştirerek benzeştirmişse; aynı şekilde moda gibi toplumsal formlarda görüldüğü gibi insanlar sürekli olarak bir farklılaşma dürtüsü eşliğinde kişilik bakımından benzeşmektedir.⁵⁴ Böylece Simmel için pozitif özgürlük yalnızca soylulukta mümkün hale gelmiş oluyor. Soyluluk, "[B]irey oluşumunu, bireyin gelişimini ve kendisine yeterliliğini amaçlar. Böylece soyluluk, bütünlük ile birey, belirlenmişlikle hayatın kişisel olarak geliştirilmesi arasındaki denkleme tarihsel olarak benzersiz bir çözüm getirmiştir."⁵⁵ Bu açıkça Nietzschevari argümanlar, modern kültürde potansiyel olarak kalan pozitif özgürlüğü mümkün kılmanın yegâne yolunu sunmaktadır.

⁵⁰ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 233.

⁵¹ Simmel, *Metropol ve Tinsel Hayat*, 92.

⁵² Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 236 vd.

⁵³ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 247; Vanderberghe, *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, 138.

⁵⁴ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 239.

⁵⁵ Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, 208.

Sonuç

Çalışmanın başlığında dile getirilen “metafizik sonuç”, Simmel’de faillik ve metropol üzerinden yapılan analizin sonucu olarak düşünülmemelidir. Aksine bu analizin kendisi, bu sonuca işaret etmenin olası yollarından biri olarak formüle edilmiş olup, bu metafizik sonucun bizzat tartışılması makalenin sınırlarını aşacak bir iştir. Çünkü sorunun kendisi, sosyolojinin sınırlarını aşan (ve belki de sosyolojiyi mümkün kılan) bir dünyanın gelişim öyküsüne gömülüdür. Şimdilik şu kadarı söylenebilir: Şimdi ve burada “etkileşimde (veya ilişkide) var olma”nın, yalnızca “belirli bir biçimde var olma” olduğu düşünüldüğünde, bu “belirli”liğin ontolojik zemini, tıpkı geleneksel metafizikte olduğu ve Kant’ın da kaçamadığı bir “kendinde”liğe kapı açar. Bu durumda bir idea ya da töz olarak fail üzerinden kavranan faillik deneyimi ile buradaki kavrayış arasında yapılacak olan tercihin bilimsellik ölçütünü aşan normatif bir anlamı bulunur. Bu açıdan çalışmada işaret edilen metafizik sonuç, bir sezgi olarak yalnızca Simmel’in “kültürün trajedisi”nde değil; diğer önemli teorisyenlerin “demir kafes”, “yabancılaşma”, “şeyleşme” gibi kavramlarında da hissedilebilir. Aslında ondokuzuncu yüzyıl başlarından itibaren Simmel’in de aşına olduğu Batı metafiziği eleştirmenlerinin farklı reflekslerle antik Yunan düşünme tarzına yeniden gönderme yapma ihtiyacını ve çağdaş Batı düşüncesinin de pre-Sokratik felsefeye, Platon’a ve Aristoteles’e keşifsel dönüşlerini bir arayışın ifadesi olarak düşünmek mümkündür. İşte bu arayış, failliğin imkânlarının son sınırına kadar daralmış olduğu bir dünyada, en azından düşünmenin sınırlarını yeniden genişletme stratejileri olarak yorumlanabilir.

Aristoteles’in pek çok bilimsel disiplinin temellerini atarken zemine koyduğu metafizik, Platon’a ve özellikle pre-Sokratiklere nispetle işaret edilen daralmanın sistematik başlangıç ifadesi sayılabilir. Fakat bu daralma, bu disiplinlerin pek çoğunda “nesnenin yitimi” ve “dilin imkânları içinde düşünme” şeklinde ifade edilebilecek olan son sınırları da zorlamaktadır. Simmel nesnel tinin genişlemesi anlamında kültürün trajedisinden söz ederken, aslında fiilen var olan dünyayı betimlemektedir. Fakat sorun şu ki, nesnenin yitimi ve dilin imkânlarıyla sınırlanma şeklinde tasvir edilen bu dünyanın kendisi failliğin imkânlarının daralmasıyla aynı öyküye tekabül etmektedir. Bu öykünün modern dönemdeki ifadesi olarak “etkileşim” ya da “ilişki” kategorisinin nasıl olup da “kendinde”lik mefhumu karşısında başat bir rol edindiği, normatif yargılamadan kaçınarak, en azından Newton ve Kant üzerinden Simmel’e varan hat üzerinden hesaplaşılması gereken bir sorun olarak durmaktadır. Newton fiziğinin “etkileşim” içinde olmak

bakımından yalnızca birbirilerine referansla açıklanabilir olan “nesne”lerden ibaret bir dünya tasavvur etmesi, Kant’ta bu etkileşimin “bağıntı” kategorisi aracılığıyla anlama yetisine havale edilirken aynı zamanda töz ve kendinelik arasına bir set çekilmiş olması ve şimdi Simmel’in sosyolojiyi meşru ve özerk bir bilim olarak “etkileşim” ya da “ilişki” kategorisi üzerine kurması aynı öykünün tarihi içinde konumlandırılabilir. Sonuç olarak, Simmel sosyolojisinin ontolojik ve epistemolojik içerimlerini belirleyecek tarzda belirli türden bir “etkileşim” ya da “ilişki” kategorisinin kendisi, metafizik bir sorun olarak tartışılmayı beklemektedir. Bu tartışmanın ise “biçimin egemenliği” gibi bir tema üzerinden, (başlangıcından itibaren dilsel, mantıksal ve matematiksel ufku gözeterek) metafizik tarihini dikkate alması gerektiği söylenebilir. Bu sonuç, aynı zamanda, (geçmişte icra edildiği haliyle belirli bir metafiziğin diriltiği “toplumsal olan” a uyarlanması fikrinden bağımsız olarak) çağdaş sosyolojik yaklaşımların verili kabulünü aşabilmenin ve Türkiye’de özgün “sosyoloji” yapabilmenin olanak koşuluna da işaret etmiş oluyor.

Kaynakça

- Borden, Lain. "Mekânın Ötesi: Georg Simmel'in Yazılarında Mekânsallık ve Kent", çev. J. Özata Dirlikyapan, içinde *Georg Simmel Sosyolog, Sanatçı, Düşünür*, der. Jale Özata Dirlikyapan, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011.
- Coser, Lewis A. *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları*, çev. Himmet Hülür, Serhat Toker ve İbrahim Mazman, Ankara: De Ki Basım Yayın, 2010.
- Doğan, Sedat. *Aristoteles ve Kant Felsefesinde Faillik Sorunu*, yayımlanmamış doktora tezi.
- Durkheim, Emile. *Sosyoloji ve Felsefe*, çev. Merve Elma, İstanbul: Pinhan Yayınları, 2015.
- Durkheim, Emile. *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, çev. Doğan Özlem, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Elias, Norbert. *Sosyoloji Nedir?*, çev. Oktay Değirmenci, İstanbul: Olvido Kitap, 2016
- Freund, Julien. "Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi", çev. Kubilay Tuncer, içinde *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, ed. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, haz. Mete Tunçay ve Aydın Uğur, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2014.
- Freyer, Hans. *Sosyoloji Kuramları Tarihi*, çev. Tahir Çağatay), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2012.
- Frisby, David. "Georg Simmel-Modernitenin İlk Sosyoloğu", çev. Elçin Gen, içinde *Modern Kültürde Çatışma*, ed. Ali Altun, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Jung, Werner. *Georg Simmel*, çev. Doğan Özlem, İstanbul: Ark Yayınevi, 1995.
- Lukacs, Georg. "Georg Simmel", çev. J. Özata Dirlikyapan, içinde *Georg Simmel Sosyolog, Sanatçı, Düşünür*, der. Jale Özata Dirlikyapan, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2011.
- Öner, Necati. *Fransız Sosyoloji Okuluna Göre Mantiğin Menşei Problemi*, İstanbul: Divan Kitap, 2011.
- Simmel, Georg. *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları, 2015.
- Simmel, Georg. "Metropol ve Tinsel Hayat", içinde *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Simmel, Georg. "Modern Kültürde Çatışma", çev. Tanıl Bora, içinde *Modern Kültürde Çatışma*, ed. Ali Altun, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Simmel, Georg. *Paranın Felsefesi*, çev. Yavuz Alogan ve Öykü Didem Aydın, İstanbul: İthaki Yayınları, 2014.
- Simmel, Georg. *Tarih Felsefesinin Problemleri*, çev. Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010.
- Turner, Bryan S. *Klasik Sosyoloji*, çev. İdil Çetin, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Vandenberghe, Frederic. *Alman Sosyolojisinin Felsefi Tarihi*, çev. Vefa Saygın Öğütle. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.